

Полагнин Дмитро Дмитрович

*асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Лисенко Наталія Андріївна

магістрант

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Полагнин Дмитрий Дмитриевич

*ассистент кафедры общественных, корпоративных финансов и финансового посредничества
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича*

Лысенко Наталия Андреевна

магистрант

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Polagnyn D.

assistant

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Lysenko N.

undergraduate

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

СИСТЕМНО ВАЖНЫЕ БАНКИ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

SYSTEMICALLY IMPORTANT BANKS IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто поняття системно важливого банку. Проаналізовано показники, що характеризують ефективність системно важливих банків. Досліджено вплив системно важливих банків на банківську систему України. Виявлено позитивні нововведення щодо регулювання діяльності системно важливих банків. Запропоновано інструменти, що допоможуть вирішити проблеми ефективного управління діяльністю банків.

Ключові слова: системно важливий банк, системна значимість, фінансова стійкість, банківська система, ризик-менеджмент.

Аннотация. В статье рассмотрено понятие системно важного банка. Проанализированы показатели эффективности системно важных банков. Исследовано влияние системно важных банков на банковскую систему Украины. Выявлены положительные нововведения по регулированию деятельности системно важных банков. Предложены инструменты, которые помогут решить проблемы эффективного управления деятельностью банков.

Ключевые слова: системно важный банк, системная значимость, финансовая устойчивость, банковская система, риск-менеджмент.

Summary. The article investigates the concept of systemically important bank. Indicators which characterize efficiency of the systemically important banks are analyzed. The article examines the influence of systemically important banks for the banking system of Ukraine. The positive innovations for the regulation of systemically important banks are estimated. Basic directions of improving of effective management of the banks are offered.

Key words: systemically important bank, systemic significance, financial soundness, bank system, risk management.

Постановка проблеми. На сьогодні банківська система відіграє важливу роль у економічному і соціальному житті населення. Саме тому правильне, стабільне та узгоджене її функціонування потрібне для спокійного життя населення. Фінансові кризи чітко виявляють високу залежність економік світу від стійкості системно важливих установ. Несподівані проблеми платоспроможності великих фінансових організацій під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки у банківській системі, що супроводжуються падінням довіри з боку фізичних та юридичних осіб та негативним впливом на реальну економіку. Щоб уникнути розвитку таких подій держава вимушена надавати допомогу, вливаючи кошти у системні фінансові установи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування банківської системи, та можливість системно важливих банків функціонувати в нестабільних умовах займають досить вагоме місце в наукових дослідженнях. У цьому напрямі активно працюють такі фахівці як В. Міщенко, К. Парипа, О. Крухмаль, Н. Шелудько, С. Науменкова, В. Новікова, М. Новікова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах нестабільної економічної та політичної ситуації дослідження стійкості та стабільності системно важливих банків України набуває особливої актуальності. Проте, пошук шляхів вирішення проблем забезпечення стійкого стану таких банків є недостатньо обґрунтованим.

Мета статті полягає в визначенні ролі системно важливих банків у забезпеченні стабільності банківської системи, здійсненні оцінки показників їх діяльності та виявленні шляхів покращення управління діяльністю банків.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням НБУ, системно важливий банк — це банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на стабіль-

ність банківської системи [1]. Для віднесення банку до системно важливих визначається спеціальний показник, якщо цей показник є вищим, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості відповідних банків, то банк є системно важливим. В 2016 році Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків визначив системно важливими три банки: Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Національний банк приділяє особливу увагу таким банкам за їхній значний вплив на фінансову стабільність держави.

Розглянемо динаміку активів і зобов'язань цих банків станом на 01.01.2014 р., на 01.01.2015 р. та на 01.01.2016 р. у табл. 1.

Як видно, Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк володіють значною часткою ресурсів банківської системи України, так в 2013 році на них припадало 32,3% усіх активів, у 2014 році — 34,8%, а в 2016 році — 42,9%. Зменшення обсягу активів та збільшення їх концентрації пов'язане з скороченням кількості банків на ринку, що призвело до розподілу їх часток між існуючими банками. Збільшення часток активів саме цих трьох банків пояснюється більшою довірою населення до них.

Обсяг зобов'язань банківської системи в 2014 році збільшувався з початку року та станом на кінець року становив 1168829 млн грн. Проте протягом 2015 року він скоротився на 1,6% до 1150672 млн грн. На системно важливі банки в 2013 році приходилось 32,6% всіх зобов'язань, в 2014 році — 34,2%, а в 2015 році — 46,4%, тобто спостерігається зростаюча динаміка як загалом, так і за кожним банком окремо.

Банківська система у 2015 році характеризувалася очищенням від неплатоспроможних банків, недостатньою капіталізацією, погіршенням активів, яке було викликано економічною ситуацією в країні. В 2015 році Приватбанк отримав прибуток у розмірі 275 млн грн., що на 11,3% більше за 2014 рік (247 млн грн.) та на 79% менше за 2013 рік (1307млн грн.). Ощадбанк в 2015 році отримав збиток у розмірі 12270 млн грн.,

Таблиця 1

Активи та зобов'язання системно важливих банків України за 2013–2015 роки

млн грн

Назва банку	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань
Приватбанк	214491	194179	204585	181889	241809	237399
Ощадбанк	103568	83113	128104	105355	156596	152049
Укрексімбанк	94349	76266	126000	112464	140192	144413
Всього по банківській системі	1278095	1085496	1316852	1168829	1254385	1150672

Джерело: побудовано за даними [10]

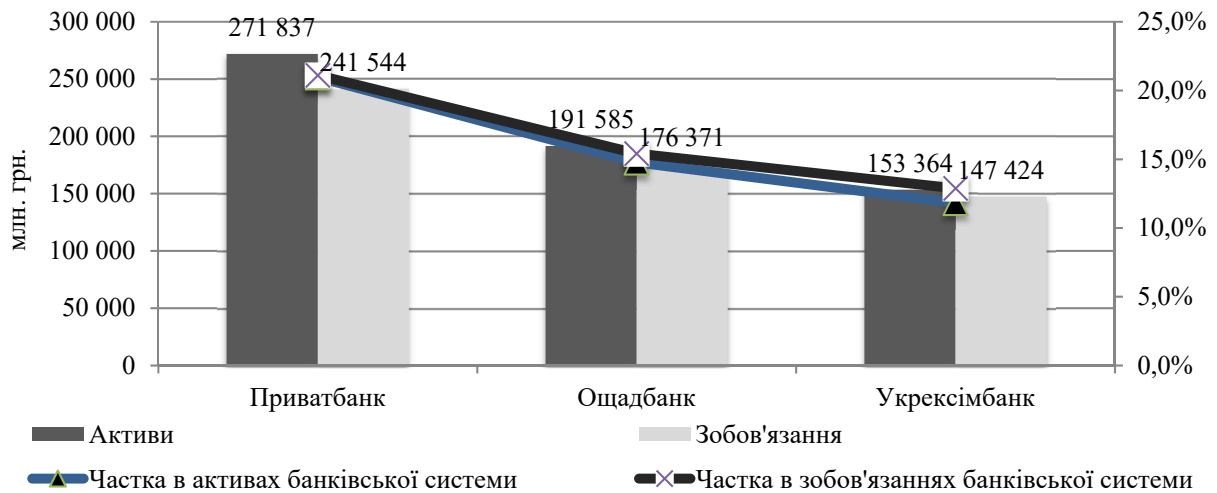

Рис. 1. Концентрація активів та зобов'язань системно важливих банків України станом на 01.10.2016 року

Джерело: побудовано за даними [11, 12, 13]

в 2014 році зафіксовано збиток у розмірі 10015 млн грн., а в 2013 році величина прибутку склала 711 млн грн. Укрексімбанк в 2015 році отримав збиток у розмірі 14064 млн грн., в 2014 році зафіксовано збиток у розмірі 11249 млн грн., а в 2013 році величина прибутку склала 200 млн грн.

В 2016 році спостерігається зростання обсягів активів в системно важливих банків (рис. 1). Так, в порівнянні з аналогічним показником минулого періоду активи Приватбанку зросли на 12,4%, Ощадбанку на – 22,3%, Укрексімбанку на – 9,4%. Зобов'язання також зросли. Зокрема, в порівнянні з аналогічним показником минулого року зобов'язання Приватбанку зросли на 11,6%, Ощадбанку на – 26,3%, Укрексімбанку на – 10,3%.

Вміння банків протистояти стресовим ситуаціям в умовах кризових явищ надзвичайно важливе. В таких ситуаціях банк зобов'язаний володіти системою заходів щодо уникнення кризових явищ та управління банком у випадку їх настання. Аналіз стійкості системно важливих банків України показав, що в умовах кризи банки не завжди можуть протистояти впливу негативних факторів, результатом чого стало отримання великих збитків, що було спричинене неефективним менеджментом.

Протистояти кризовим явищам завдяки використанню методів контролінгу та ризик-менеджменту, в першу чергу, повинні системно важливі банки, які несуть за собою найбільший вплив на банківську систему країни, оскільки володіють найбільшою часткою активів. Але їх стійкість залежить і від центрального регулятора. Проблемі регулювання системно важливих банків в Україні регулятором приділялося недостатньо уваги, проте були проведені такі позитивні нововведення:

1. Створення в організаційній структурі НБУ Департаменту фінансової стабільності;
2. Закріплення в Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначення терміну «системно важливий банк»;
3. Затвердження постанови НБУ «Про порядок визначення системно важливих банків» № 863/23 грудня 2014 року;
4. Проведення стрес-тестування найбільших банків України з метою виявлення необхідного рівня до капіталізації.

До основних інструментів, що можуть допомогти вирішити проблеми ефективного управління діяльністю банків, відносяться:

- ризик-менеджмент, що дозволяє оперативно визначати та прогнозувати вплив ризиків на результати діяльності фінансово-кредитної установи та впроваджувати необхідні заходи щодо уникнення чи мінімізації впливу негативних факторів;
- контролінг, завданням якого є координація, методична та інформаційна підтримка процесу оперативного планування та бюджетування, порівняння фактичних та планових показників діяльності підприємства, аналіз відхилень, аналіз ефективності різних центрів, напрямків діяльності, а також продуктів та послуг, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;
- введення посиленого нагляду за системно утворюючими банками та періодичний моніторинг системно утворюючих банків шляхом оцінки їх стійкості, ймовірності дефолту та впливу такої події на банківську систему.

Висновки і пропозиції. Стабільність банківської системи має надзвичайне значення для ефективного здійснення грошово-кредитної політики. Системно

важливі банки мають найбільший вплив на банківську систему, оскільки зосереджують найбільшу частку активів даного сектору. Тому для вирішення управлінських проблем в аспекті підтримання стійкості

банку варто використовувати засоби ризик-менеджменту, контролінг, ввести посилений нагляд за системно утворюючими банками та проводити періодичний моніторинг цих банків.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III.
2. Дані фінансової звітності банків України. Інформаційні матеріали [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
3. Фінансова звітність ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost/>
4. Фінансова звітність ПАТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/about/reporting/>
5. Фінансова звітність ПАТ «Укресімбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.eximb.com/ukr/about/annual_report.